

Knelpunten

„Ons werkelijke probleem is geen loonprobleem. Ons werkelijke probleem ligt op de arbeidsmarkt. Honderdduizenden mensen die een baan zoeken en tienduizenden openstaande vacatures die niet vervuld kunnen worden”. Aldus minister Albeda in *De Vakbondskrant* van 3 januari jl. Vlak voor het gesprek tussen de regering en de sociale partners over de economische ontwikkeling die er thans ernstiger uitziet dan zij in enig jaar sinds de tweede wereldoorlog is geweest 1), zijn het opnieuw de „knelpunten op de arbeidsmarkt” die in het centrum van de belangstelling worden geplaatst. Niet de lonen maar de knelpunten op de arbeidsmarkt zijn het werkelijke probleem.

Na deze ministeriële constatering zou het op zijn minst enige bevreemding kunnen wekken, dat de regering aanstuurt op een loonpauze of zelfs een loonmaatregel. Moet dan niet in de eerste plaats het werkelijke probleem worden aangepakt? Of kan de recente nadruk op de knelpunten op de arbeidsmarkt worden beschouwd als een afleidingsmanoeuvre? Is de term knelpuntenbeleid een eufemisme voor zaken als inkomensachteruitgang en besnoeiingen in de collectieve sector? Ik plaats enkele kanttekeningen.

1. Er is wel degelijk een loonprobleem. De nieuwe, uiterst sombere cijfers van het Centraal Planbureau tonen aan dat er geen enkele ruimte is voor een stijging van de lonen. Bijna iedereen die meer verdient dan het minimumloon zal een stapje terug moeten doen. Alle NIPO-enquêtes ten spijt is het de laatste jaren volstrekt duidelijk geworden dat een dergelijke stap terug niet zonder problemen wordt gezet.

2. De term knelpunten op de arbeidsmarkt is in zekere zin een verhullende term. Zij wekt een „neutrale” indruk, maar werkgevers, werknemers en de overheid leggen de accenten geheel verschillend. Alle partijen zijn het erover eens dat de knelpunten moeten worden weggenomen, maar daarmee houdt de eensgezindheid op. Als om strijd signaleren werkgevers en werknemers knelpunten aan de kant van de tegenpartij. De term knelpunten verbloemt ook dat b.v. arbeidstijdverkorting, het loonniveau en de beloningsstructuur als instrumenten voor het goed functioneren van de arbeidsmarkt ternauwernood „bespreekbaar” zijn. Daar staat tegenover dat het positief te waarderen is dat langzamerhand meer inzicht is ontstaan in het feit dat er op de arbeidsmarkt meer aan de hand is dan het tot elkaar brengen van vraag en aanbod tegen een bepaalde prijs en dat het verlagen van de arbeidskosten op zich geen garantie biedt voor het terugdringen van de werkloosheid.

3. Een tijdelijke bevrozing van de situatie aan het loonfront heeft als belangrijkste functie dat aan regering en sociale partners enig respijt wordt geboden. Respijt om zich te beraden over de penibele situatie die is ontstaan en over het aanpakken van *onder andere* de knelpunten op de arbeidsmarkt. Het is bekend dat het overleg over dit onderwerp vrijwel volledig in een impasse is geraakt.

De geschiedenis van het overleg over de knelpunten op de arbeidsmarkt is bekend. Nadat het er aanvankelijk

op leek dat een tripartite samengestelde werkgroep in juli vorig jaar over dit onderwerp in belangrijke mate tot eensluidende conclusies kwam, bleken enkele aanbevelingen in het conceptrapport in de pers en bij de respectieve achterbannen zoveel weerstanden op te roepen dat het gehele rapport van tafel werd geveegd. Daarop zijn zowel door de FNV als door het VNO eigen nota's over de arbeidsmarktproblematiek uitgebracht, waarin de oude (pat)stellingen weer werden betrokken 2). De basis voor een redelijk overleg was weg. De jongste ontwikkeling is het verschijnen van de *notitie Knelpunten op de arbeidsmarkt* van de minister van Sociale Zaken. Daarin wordt gepoogd de verloren draad weer op te pakken en een soort synthese te geven van de bereikte inzichten. De bedoeling is uiteraard „de meest gerede partijen opnieuw te betrekken bij het zoeken naar oplossingen ter overbrugging van de discrepantie van vraag en aanbod”.

In de nota wordt zorgvuldig om de hete hangijzers heengelopen. Concrete beleidsuitspraken ontbreken. Toch zou de nota van belang kunnen worden als een werkstuk aan de hand waarvan werkgevers en werknemers weer tot overleg komen. De nota bevat een nuttige inventarisatie van 27 knelpunten op de arbeidsmarkt, zowel aan de vraagzijde als aan de aanbodzijde als wat betreft institutionele belemmeringen.

Maar zelfs als het overleg over de knelpunten weer op gang zou komen en als de „minder gelukkige beeldvorming van de sociale partners ten opzichte van elkaar” (aldus de notitie) weer ongedaan zou kunnen worden gemaakt, is er geen reden optimistisch gestemd te zijn over de mogelijkheden door middel van een knelpuntenbeleid de werkloosheid op korte termijn terug te dringen. Alleen al een vergelijking van het werkloosheidscijfer met het aantal vacatures demonstreert dat door een betere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt slechts een klein deel van de werkloosheid kan worden weggenomen. Het zou mij meevallen als met inzet van het gehele specifieke arbeidsmarktinstrumentarium de werkloosheid met meer dan zeg 20.000 man zou kunnen worden teruggedrongen. Er is veel meer aan de hand dan een slechte aansluiting op de arbeidsmarkt. Daar komt bij dat door uiteenlopende oorzaken de „harde kern” in de frictiewerkloosheid lijkt toe te nemen. Niettemin zal het uiterste moeten worden geprobeerd, al is duidelijk dat niet met een arbeidsmarktbeleid alleen kan worden volstaan. De *notitie Knelpunten op de arbeidsmarkt* spreekt van „een samenstel van meer of minder ingrijpende maatregelen van velerlei aard”. Albeda benadrukt dat de gezamenlijke tripartite verantwoordelijkheid wordt onderkend en vooral waargemaakt. In dit laatste ligt ook een van de belangrijkste knelpunten.

L. van der Geest

1) Naar de woorden van de secretaris-generaal van het Ministerie van Economische Zaken in *ESB* van vorige week.
2) FNV, *FNV-nota over knelpunten op de arbeidsmarkt*, Amsterdam, oktober 1979; VNO, *Dossier over vraag en aanbod op de arbeidsmarkt*, Den Haag, november 1979.